

Ευρωπαϊκή Ένωση και εθνική-πολιτική κυριαρχία: Η επικαιρότητα της λενινιστικής προσέγγισης

Η οικονομική κρίση επιβεβαιώνει με τον πιο πανηγυρικό τρόπο τη λενινιστική ανάλυση για την ουσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το παρόν άρθρο θα ασχοληθεί μόνο με την πλευρά της εθνικής-πολιτικής κυριαρχίας.¹ Όπως σημείωνε ο Λένιν, «οι Ενωμένες Πολιτείες της Ευρώπης μέσα σε καπιταλιστικό καθεστώς είτε είναι απραγματοποιήτες είτε είναι αντιδραστικές».² Δυο βασικούς σκοπούς διέκρινε ότι θα μπορούσε να έχει ένα τέτοιο εγχείρημα: ο ένας είναι η αντιμετώπιση από κοινού του επαναστατικού κινήματος και ο άλλος η από κοινού αναζήτηση μεγαλύτερου μεριδίου στην κατανομή των ζωνών επιρροής.

Εκμετάλλευση κρατών

Ο Μαξ στο *Κεφάλαιο* είχε ήδη επισημάνει τη μεταφορά υπερχερδών και υπεραξίας από τις λιγότερο αναπτυγμένες οικονομίες στις περισσότερες ισχυρές.³ Στην περίοδο της κρατικομονοπωλιακής βαθμίδας του καπιταλισμού παρατηρείται πιο έντονα το φαινόμενο αυτό. Έτσι ο Λένιν υποστήριξε ότι η ιμπεριαλιστική περίοδος του καπιταλισμού χαρακτηρίζεται ακριβώς από την «εκμετάλλευση ολοένα και μεγαλύτερου αριθμού μικρών ή αδύνατων εθνών από μια μικρή χούφτα πλουσιότατα ή ισχυρότατα έθνη»,⁴ και συγκεκριμένα από λίγες «εθνικοκρατικές ομάδες των χρηματιστών», από «μια χούφτα κράτη-τοκογλύφους».⁵ Σημείωνε επίσης ότι «ιμπεριαλισμός σημαίνει ότι το κεφάλαιο ξεπέρασε τα πλαίσια των εθνικών κρατών, σημαίνει επέκταση και επιδείνωση της εθνικής καταπίεσης πάνω σε νέα ιστορική βάση».⁶ Στο τελευταίο μάλιστα έργο του χρησιμοποιεί και πάλι τον όρο «εκμετάλλευση ορισμένων κρατών από τα άλλα».⁷

Ο Δημήτρης Καλτσώνης έχει εκλεγεί Επίκουρος Καθηγητής στο Πάντειο Πανεπιστήμιο. Έχει δημοσιεύει τις ακόλουθες μονογραφίες: Το δίλημμα της Μπολιβαριανής Δημοκρατίας-Κράτος και δίκαιο στη Βενεζουέλα του Ούγκο Τσάβες (Ξιφαράς, 2010)· Ελληνική Συνταγματική Ιστορία, τ. Ι, 1821-1940 & τ. ΙΙ, 1941-2001 (Ξιφαράς, 2009)· Δίκαιο – κοινωνία – τάξεις (Σύγχρονη Εποχή, 2005)· Το δικαστήριο από την πρωτόγονη κοινωνία στην αταξική (Σύγχρονη Εποχή, 2002)· Κράτος και ανενέργεια του νόμου (Αντ. Σάγκουλας, 1998)· Το Σύνταγμα στη λενινιστική σκέψη (Σύγχρονη Εποχή, 1997).

Αυτές οι σχέσεις εκμετάλλευσης και καταπίεσης διαθέτουν δυο διαλεκτικά δεμένες πλευρές. Η μία είναι η οικονομική κυριαρχία και εκμετάλλευση. Η άλλη είναι η πολιτική ανισοτιμία, η κάμψη της εθνικής-πολιτικής κυριαρχίας που είναι αντανάκλαση της οικονομικής εκμετάλλευσης αλλά και ένα αποτελεσματικό μέσο για την ένταση της εκμετάλλευσης των λαών των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών και τη μεταφορά κοινωνικού πλούτου στις αναπτυγμένες χώρες. Αξίζει να θυμηθεί κανείς την επισήμανση του Λένιν ότι το μονοπωλιακό κεφάλαιο έχει μεγαλύτερο όφελος από μορφές εκμετάλλευσης που συνδέονται «με την απώλεια της πολιτικής ανεξαρτησίας των χωρών».⁸ Τούτο ισχύει είτε αυτή είναι καθολική, όπως στην περίπτωση των αποικιών και των κατακτημένων στρατιωτικά χωρών, είτε είναι μερική όπως στην περίπτωση της συμμετοχής σε ενώσεις και συμμαχίες όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση. Η πραγματικότητα αναδεικνύει «ολόκληρη σειρά από μεταβατικές μορφές κρατικής εξάρτησης».⁹

Στο εσωτερικό της ΕΕ

Σχέσεις ανισοτιμίας και εκμετάλλευσης διαμορφώνονται και στο εσωτερικό της ΕΕ και όχι μόνο στις σχέσεις της με τρίτες χώρες. Ο νόμος της ανισόμετρης ανάπτυξης λειτουργεί στο εσωτερικό της ΕΕ. Οι κοινοί σκοποί των κρατών μελών της ΕΕ (από κοινού αντιμετώπιση επαναστατικού κινήματος, ισχυροποίηση διεθνούς θέσης) δεν σημαίνει ότι εξαλείφονται οι αντιθέσεις ανάμεσα στα αστικά κράτη στο εσωτερικό της, ούτε, πολύ περισσότερο, ότι εξαλείφονται ή αποδυναμώνονται οι ανισόμενες σχέσεις μεταξύ των κρατών που την απαρτίζουν.

Δεν μπορεί στην πραγματικότητα να νοηθεί ως μαρξιστική, ή αριστερή, οποιαδήποτε θέση δεν λαμβάνει υπόψη το γεγονός της ύπαρξης σχέσεων ανισομετρίας και της ύπαρξης σχέσεων κυριαρχίας στο εσωτερικό της ΕΕ.¹ Η ένωση ισότιμων κρατών στο πλαίσιο των καπιταλιστικών σχέσεων αποτελεί, στην καλύτερη περίπτωση, ουτοπία. Ακόμη και ανάμεσα στα ισχυρά κράτη μέλη της ΕΕ αναπτύσσονται οξύτατοι ανταγωνισμοί. Δεν αποκλείονται ακόμη και επιμέρους διαφοροποιήσεις, μυστικές συμφωνίες που παραβιάζουν τις επίσημες συνθήκες, όπως για παράδειγμα φαίνεται από τη στάση των μεγάλων ευρωπαϊκών δυνάμεων στον πόλεμο στη Λιβύη.¹

Η λενινιστική ανάλυση υπογράμμισε ότι πίσω από την τυπική ισοτιμία των κρατών υπάρχουν στην πραγματικότητα διαφορετικά επίπεδα ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων που διαμορφώνουν σχέσεις πραγματικής ανισοτιμίας, εκμετάλλευσης και καταπίεσης ανάμεσα στα κράτη. Η ανάλυση αυτή ισχύει στο ακέραιο για την ΕΕ. Η καθημερινή πραγματικότητα, η καταθλιπτική κυριαρχία του γερμανογαλλικού άξονα, τόσο πριν όσο κυρίως μετά την εκδήλωση της κρίσης, παρέχει

άφθονα παραδείγματα.

Σε ό,τι αφορά τη χώρα μας και τις άλλες αδύναμες χώρες, η οικονομική κρίση ανέδειξε επίσης με τον πλέον ξεκάθαρο τρόπο το γεγονός ότι η ένταξη της Ελλάδας στην ΕΕ ενέτεινε την εκμετάλλευση της εργατικής τάξης και ευρύτερα των μεσαίων στρωμάτων της κοινωνίας σε όφελος του δυτικοευρωπαϊκού μονοπωλιακού κεφαλαίου, μαζί και του ελληνικού. Ο ανταγωνισμός, ιδιαίτερα των γερμανικών και γαλλικών πολυεθνικών, για την καταλήστευση της δημόσιας περιουσίας και του δημόσιου πλούτου της χώρας μας, αναδεικνύεται ανάγλυφα από τις τρέχουσες εξελίξεις.

Το πλάσμα της «εκχώρησης» κρατικής κυριαρχίας

Η ειδική μορφή με την οποία πραγματοποιείται η οικονομική εκμετάλλευση και η απώλεια της εθνικής-πολιτικής κυριαρχίας των λαών των ασθενέστερων κρατών της ΕΕ είναι η τυπική ισοτιμία των κρατών μελών και η «εθελοντική» προσχώρησή τους στην ΕΕ. Η εκμετάλλευση των λαών των πλέον αδύναμων οικονομιών της ΕΕ επιτυγχάνεται καταρχήν μέσα από ένα θεσμικό πλαίσιο τυπικής ισοτιμίας.¹ Η αρχή της ομοφωνίας στις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (και όχι μόνο) αποτελούσε το εχέγγυο της τήρησης της τυπικής ισοτιμίας ανάμεσα στα κράτη μέλη. Είναι περισσότερο από εύλογο ότι πίσω από αυτή την τυπική ισοτιμία το ειδικό οικονομικό, πολιτικό, στρατιωτικό βάρος κάθε κράτους είναι διαφορετικό, όχι μόνο ποσοτικά αλλά πολλές φορές και ποιοτικά. Έτσι, ακόμη και σε συνθήκες τυπικής ισοτιμίας, ο ισχυρός εξασφαλίζει την επιβολή της θέλησής του. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα που σημάδεψε τη νεότερη ευρωπαϊκή ιστορία είναι η επιβολή από τη Γερμανία της αναγνώρισης από την ΕΕ της ανεξαρτησίας της Κροατίας κατόπιν αφόρητων πιέσεων και εκβιασμών.¹ Ανάλογα παραδείγματα μπορούν να αντληθούν άφθονα από τη σημερινή συγκυρία, τον τρόπο διαχείρισης της κρίσης και την επιβολή των επιδιώξεων της Γερμανίας, και της Γαλλίας δευτερευόντως.

Η κυρίαρχη θέση των ισχυρών κρατών εκφράστηκε στη συνέχεια και θεσμικά με την παραβίαση της τυπικής ισοτιμίας στο πλαίσιο των οργάνων της ΕΕ. Η κάμψη της ομοφωνίας και του δικαιώματος του veto αποτελούν τη νομική-θεσμική αντανάκλαση της διαδικασίας περαιτέρω ενίσχυσης του ρόλου των ισχυρών κρατών σε βάρος των λιγότερο αναπτυγμένων και των ασθενέστερων. Οι ισχύοντες, αλλά ιδίως οι υπό διαμόρφωση, θεσμοί οικονομικής επιτήρησης των ασθενέστερων οικονομικά κρατών της ΕΕ πραγματοποιούν και άλλα βήματα σε αυτή την κατεύθυνση.

Πρόκειται για πλευρά ενός γενικότερου φαινομένου του καπιταλισμού. Σε περιόδους ασθενούς παρουσίας των λαϊκών κινημάτων αμφισβητείται μερικά η τυπική ισοτιμία (είτε των κρατών είτε των πολιτών) σε όφελος μορφών θεσμικής ανισοτιμίας. Βέβαια, η συμμετοχή στην ΕΕ γίνεται εθελοντικά. Όμως, «είναι πέρα για πέ-

ρα δυνατό, ο ιμπεριαλισμός παράλληλα με την πολιτική του άμεσου στραγγαλισμού των μικρών εθνών, από την οποία δεν θα μπορέσει να παραιτηθεί εντελώς, να εφαρμόσει σε ορισμένες περιπτώσεις πολιτική “εθελοντικής” (δηλαδή που την προκάλεσε μόνο ο οικονομικός στραγγαλισμός) συμμαχίας με μικρά έθνη κράτη».¹

Στην περίπτωση της Ελλάδας, η απώλεια της κυριαρχίας καταγράφεται τόσο στο Σύνταγμα και στη νομοθεσία όσο και στην παραβίασή τους. Το ίδιο το άρθρο 28 του Συντάγματος και ιδίως, η ερμηνευτική δήλωση που προστέθηκε στην αναθεώρηση του 2001, αλλά πολύ περισσότερο η παραβίαση και αυτών ακόμη των συνταγματικών διατάξεων μέσω του τρόπου ψήφισης του Μνημονίου, της μη κύρωσης των αντισυνταγματικών δανειακών συμβάσεων και της πληθώρας νόμων που ψηφίστηκαν κατ' εντολή της τριόικα αποτελούν αντανάκλαση του φαινομένου.¹ Χαρακτηριστικό επίσης παράδειγμα είναι οι αποικιοκρατικού τύπου συμβάσεις, όπως η περιβόητη σύμβαση για τα υποβρύχια που κυρώθηκε με το ν. 3885/2010, οι παλαιότερες συμβάσεις για την εκποίηση στο ξένο (πρώτιστα) και εγχώριο μονοπωλιακό κεφάλαιο των ναυπηγείων, των ΔΕΚΟ, οι λεόντειες συμβάσεις με γερμανικές και γαλλικές πολυεθνικές για το αεροδρόμιο, τη γέφυρα Ρίου-Αντιρρίου και πολλά άλλα.

Η απώλεια μέρους έστω της κυριαρχίας, εκτός από τις οικονομικές επιπτώσεις στο λαό και στο παραγωγικό δυναμικό της χώρας, καθιστά οξύτερο το πρόβλημα της δημοκρατίας, καθιστά την αστική δημοκρατία λιγότερο ευάλωτη στις λαϊκές πιέσεις αφού η μετατόπιση αυτή ευνοεί την ακόμη μεγαλύτερη αυτονόμηση και ισχυροποίηση της εκτελεστικής εξουσίας (σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο) καθώς και των αντίστοιχων γραφειοκρατικών μηχανισμών και των αφανών κέντρων εξουσίας.

Cui bono?

Ποιος ωφελείται από την εθνική καταπίεση και την απώλεια εθνικής – πολιτικής κυριαρχίας που διακρίνει γενικά τις σχέσεις των καπιταλιστικών κρατών και, στην περίπτωση που μας ενδιαφέρει, των κρατών μελών της ΕΕ; Το έθνος στον καπιταλισμό είναι διασπασμένο σε ανταγωνιστικές τάξεις. Επομένως, οι παραπάνω συνέπειες δεν κατανέμονται σε όλες τις τάξεις του έθνους. Οι σχέσεις εκμετάλλευσης, καταπίεσης των ασθενέστερων εθνών από τα ισχυρότερα θίγουν κύρια την εργατική τάξη των πρώτων η οποία υφίσταται μια διπλή αφαίμαξη. Αγγίζει επίσης τα στρώματα των μικροϊδιοκτητών (κύρια της αγροτικής οικονομίας) τα οποία υφίστανται μια μεγαλύτερη πίεση και εκμετάλλευση, όχι μόνο από το εγχώριο μονοπωλιακό κεφάλαιο αλλά και από εκείνο των αναπτυσσόμενων κρατών.

Η αστική τάξη των ασθενέστερων εθνών των κρατών της ΕΕ δεν θίγεται κατά κανόνα από τη σχέση αυτή αλλά αντίθετα ευνοείται πολιτικά και οικονομικά. Η σχέση αυτή ποικίλει ανάλογα με το επίπεδο ανάπτυξης της χώρας. Πάντως γενικά οι

όποιες αντιθέσεις προκύπτουν ανάμεσα σε αυτή και στην άρχουσα τάξη των ισχυρών χωρών καθίστανται αντικειμενικά δευτερεύουσες. Η βασική αντίθεση ανάμεσα στο κεφάλαιο και στην εργασία είναι εκείνη που σηματοδοτεί και χρωματίζει όλες τις άλλες. Έτσι, η διαφαινόμενη σχετική υποβάθμιση της άρχουσας τάξης της Ελλάδας σε τίποτα δε διαφοροποιεί τη συναίνεσή της στο σύνολο των μέτρων που λαμβάνονται. Για τους ίδιους λόγους η ελληνική αστική τάξη και οι βασικοί πολιτικοί της εκφραστής πρωτοστατούν στην περαιτέρω εκχώρηση πολιτικής κυριαρχίας.

Με αυτή την έννοια η ανάκτηση της εθνικής-πολιτικής κυριαρχίας την περίοδο του ιμπεριαλισμού δεν μπορεί να γίνει υπόθεση της αστικής τάξης. Γενικά, θεωρητικά, δεν μπορεί να αποκλειστεί ότι η αστική τάξη κάποιας χώρας, ή ένα μέρος της τάξης αυτής, θα μπορούσε να διεκδικήσει την πολιτική της ανεξαρτησία έναντι των ισχυρών καπιταλιστικών κρατών. Τούτο όμως προϋποθέτει δυο τουλάχιστον βασικούς όρους: α) την αναβάθμιση της θέσης της τάξης αυτής και της δυνατότητας της να αποκτήσει ένα καλύτερο ρόλο στο διεθνή καπιταλιστικό καταμερισμό εργασίας, και β) τη δυνατότητά της να ελέγξει ή να κρατήσει εντός ορίων την αντίθεση κεφαλαίου-εργασίας στο εσωτερικό της έτσι ώστε να μην κινδυνεύσει η εξουσία της και να μη χρειαστεί τη συνδρομή των ισχυρών αστικών κρατών.

Τέτοια παραδείγματα μπορούμε να δούμε στη Λατινική Αμερική. Η περίπτωση της Βραζιλίας είναι ίσως η πλέον χαρακτηριστική. Η ισχυροποίηση, πρώτα απ' όλα σε οικονομικό επίπεδο, της εγχώριας αστικής τάξης σε συνδυασμό με την υποχώρηση του επαναστατικού κινήματος τόσο στο εσωτερικό της χώρας όσο και στο διεθνή περίγυρο ως συνέπεια της μεταβολής του παγκόσμιου συσχετισμού των δυνάμεων, επέτρεψαν την ανάκτηση της εθνικής-πολιτικής κυριαρχίας της χώρας έναντι των ΗΠΑ. Η αναβάθμιση της εγχώριας αστικής τάξης τόσο στην εσωτερική αγορά όσο και στο διεθνές επίπεδο υπήρξε ο καθοριστικός παράγοντας.

Στην Ελλάδα, η αστική τάξη υπήρξε από τη συγκρότησή της βαθιά συνδεδεμένη με το κεφάλαιο της Δυτικής Ευρώπης. Στον 20ό αιώνα συνδέθηκε στενότερα μαζί του όχι μόνο για λόγους οικονομικούς αλλά και για λόγους πολιτικούς: χρειάστηκε τη βοήθειά του προκειμένου να αντιμετωπίσει το επαναστατικό κίνημα. Η διαφαινόμενη, πιθανή, υποβάθμιση του ελληνικού μονοπωλιακού κεφαλαίου στο διεθνή καπιταλιστικό καταμερισμό εργασίας δεν μπορεί να οδηγήσει σε μια διεκδίκηση της πολιτικής κυριαρχίας εκ μέρους του. Αντίθετα, όλα δείχνουν ότι οι σχέσεις καθίστανται στενότερες και ότι η παραχώρηση εθνικής-πολιτικής κυριαρχίας γίνεται εντονότερη.¹ Έτσι, τουλάχιστον με βάση τα μέχρι σήμερα δεδομένα, δεν φαντάζει πιθανή μια πρωτοβουλία ενός ισχυρού τμήματος του ελληνικού μονοπωλιακού κεφαλαίου για έξοδο από την ΕΕ. Είναι άλλο ζήτημα, βέβαια, η τυχόν αποβολή της Ελλάδας από το ευρώ που, αν γίνει, θα γίνει με πρωτοβουλία των ισχυρών της ΕΕ, με όρους τέτοιους και με σκοπό την μεγαλύτερη απομύζηση του κοινωνικού μας πλούτου και την αποσόβηση της μεταφοράς της κρίσης στην υπόλοιπη ευρωζώνη.

Η ανάκτηση της εθνικής-πολιτικής κυριαρχίας

Η εθνική-πολιτική κυριαρχία αποτελεί θεμελιώδες συστατικό της δημοκρατίας. Για να μπορέσει η εργατική τάξη και ο λαός να ασκήσουν μεγαλύτερο έλεγχο στην υπάρχουσα εξουσία και, πολύ περισσότερο, για να μπορέσουν να οικοδομήσουν μια δική τους εναλλακτική πρόταση απαιτείται, ανάμεσα σε άλλα, η ανάκτηση της εθνικής-πολιτικής κυριαρχίας. Ο Λένιν τόνιζε ότι η εργατική τάξη «δεν μπορεί να πραγματοποιήσει τη σοσιαλιστική επανάσταση, αν δεν προετοιμάζεται γι' αυτή με τον αγώνα για δημοκρατία. ... Χωρίς αγώνα για δικαιώματα αμέσως, αυτή τη στιγμή, χωρίς διαπαιδαγώγηση των μαζών στο πνεύμα αυτού του αγώνα ο σοσιαλισμός είναι ανέφικτος». ¹ Και η διεκδίκηση της εθνικής-πολιτικής κυριαρχίας είναι ακριβώς μέγιστο ζήτημα δημοκρατίας. Τίθεται, κατά συνέπεια, επί τάπητος η ανάκτηση της κυριαρχίας. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να διακοπεί ο θεσμικός ομφάλιος λώρος που συνδέει τη χώρα με την ΕΕ και τους άλλους ιμπεριαλιστικούς οργανισμούς. Απαιτείται ακόμη μια ευρύτερη δέσμη ριζοσπαστικών δημοκρατικών αλλαγών. ¹

Παράλληλα, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι μόνη η αποδέσμευση από την ΕΕ και η ανάκτηση της εθνικής-πολιτικής κυριαρχίας δεν αρκεί για να οδηγήσει σε μια έξοδο από την κρίση σε όφελος του λαού. Όπως υπογράμμισε ο Λένιν η πάλη για την εθνική κυριαρχία, που είναι ζήτημα δημοκρατίας, ¹ όπως και γενικά η πάλη για κάθε διεκδίκηση πολιτικής δημοκρατίας πρέπει να υποτάσσεται και να συνδέεται διαλεκτικά με τον αγώνα για τη συνολική αλλαγή του κοινωνικο-οικονομικού συστήματος. ² Η ανάκτηση της εθνικής-πολιτικής κυριαρχίας μέσω της αποδέσμευσης από την ΕΕ πρέπει να συνοδεύεται από μια δέσμη οικονομικών μέτρων που μπορούν να ανοίξουν έναν άλλο δρόμο κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης για την χώρα και το λαό. Έχει σημασία να υπενθυμίσουμε τη λενινιστική θέση ότι «η δημοκρατία δεν εξαλείφει την ταξική καταπίεση, αλλά απλώς κάνει την ταξική πάλη πιο καθαρή, πιο πλατιά, πιο ανοιχτή, πιο οξεία... Όσο δημοκρατικότερο είναι το κρατικό καθεστώς, τόσο σαφέστερο γίνεται στους εργάτες ότι η ρίζα του κακού είναι ο καπιταλισμός και όχι η έλλειψη δικαιωμάτων». ² Η ανάκτηση της εθνικής-πολιτικής κυριαρχίας μέσω της αποδέσμευσης από την ΕΕ δεν μπορεί επομένως να εξαλείψει την αιτία της οικονομικής κρίσης και της κακοδαιμονίας του λαού. Συμβάλλει, ωστόσο, στην αποκάλυψη της ρίζας του προβλήματος.

Παράλληλα, η διεκδίκηση της εθνικής-πολιτικής κυριαρχίας έναντι της ΕΕ μπορεί να συμβάλλει στη συσπείρωση ευρύτερων λαϊκών στρωμάτων ενάντια στις κυρίαρχες πολιτικές επιλογές. Αυτό μπορεί να συμβεί καθώς η ΕΕ χαρακτηρίζεται ακριβώς από την ένταση της εκμετάλλευσης των ασθενέστερων εθνών και, άρα, από την όξυνση των προβλημάτων όχι μόνο της εργατικής τάξης αλλά και των μικροϊδιοκτητών Έχει επιβεβαιωθεί ιστορικά ότι το εθνικό, πατριωτικό αίσθημα του λαού εν-

δέχεται να αποτελέσει ένα σημαντικό μοχλό για την ανάπτυξη της αμφισβήτησης του καπιταλιστικού συστήματος συνολικά.²

Όσο αναγκαία είναι για τους μαρξιστές η υποταγή των δημοκρατικών διεκδικήσεων στην πάλη για το σοσιαλισμό άλλο τόσο είναι σημαντικό να κατανοείται ότι η ανάδειξη της αναγκαιότητας του σοσιαλισμού δεν μπορεί να οδηγήσει στην υποτίμηση των δημοκρατικών διεκδικήσεων. Συνεπώς, δεν μπορεί να οδηγήσει στην υποτίμηση της προβολής του εξαιρετικά επίκαιρου αιτήματος της ανάκτησης της εθνικής-πολιτικής κυριαρχίας έναντι τόσο της ΕΕ όσο και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και των ΗΠΑ.

Ασκώντας κριτική σε εκείνους τους μαρξιστές που αρνούνταν να θέσουν το αίτημα της ελευθερίας αποχωρισμού των καταπιεζόμενων εθνών, ο Λένιν σημείωνε πως η απελευθέρωση των αποικιών, η αυτοδιάθεση των εθνών, αλλά και άλλες πιο προωθημένες μορφές δημοκρατίας όπως η εκλογή όλων των δημόσιων λειτουργών από το λαό, η δημιουργία εργατικής πολιτοφυλακής κ.λπ. είναι στο σύνολό τους απραγματοποίητα στο πλαίσιο του καπιταλισμού.² Αυτό όμως δεν σημαίνει πως δεν μπορεί να πραγματοποιηθούν κάποιες από τις επιμέρους δημοκρατικές διεκδικήσεις.² Προϋπόθεση γι' αυτό είναι η ένταση της ταξικής πάλης, οι ανακατατάξεις στο συσχετισμό δυνάμεων σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Το ίδιο ισχύει και για την περίπτωση του αιτήματος αποδέσμευσης από την ΕΕ και ανάκτησης της εθνικής-πολιτικής κυριαρχίας.

Ειδικά για την περίπτωση των σχετικά αναπτυγμένων καπιταλιστικών κρατών, εκείνων δηλαδή που κατέχουν μια ενδιάμεση θέση στο διεθνές ιμπεριαλιστικό σύστημα, ο Λένιν τόνιζε ότι, στα κράτη ακριβώς αυτού του τύπου, οι αντιστάσεις των λαών στη διπλή καταπίεση και εκμετάλλευση είναι πιο ισχυρές: «Στην Ευρώπη, στις περισσότερες περιπτώσεις, τα εξαρτημένα έθνη είναι από καπιταλιστική άποψη τα πιο αναπτυγμένα ... παρά στις αποικίες. Ακριβώς όμως αυτό προκαλεί μεγαλύτερη αντίσταση ενάντια στην εθνική καταπίεση και στις προσαρτήσεις!».² Έτσι, η πάλη για την ανάκτηση της εθνικής-πολιτικής κυριαρχίας σε χώρες μέσου επιπέδου ανάπτυξης όπως η Ελλάδα μπορεί να συσπειρώσει ευρύτερες λαϊκές δυνάμεις και να διευκολύνει τη συγκέντρωση των δυνάμεων για μια ριζική, επαναστατική κοινωνική μεταβολή.² Η τελευταία είναι το ζητούμενο, μια και τίποτα δεν μπορεί να θεραπεύσει την αγριότητα της καπιταλιστικής οικονομικής κρίσης. Η μοναδική λύση είναι η κοινωνικοποίηση των στρατηγικών τομέων της οικονομίας (ως προοίμιο της κοινωνικοποίησης των βασικών μέσων παραγωγής), ο εργατικός και λαϊκός έλεγχος σε όλα τα επίπεδα, η δημοκρατικά σχεδιασμένη οικονομική ανάπτυξη, τελικά μια άλλου τύπου δημοκρατία.

Σημειώσεις

- 1 «Αυτοδιάθεση των εθνών ονομάζεται η πολιτική ανεξαρτησία τους», βλ. Β.Ι. Λένιν, «Σχετικά με τη γελιογραφία του μαρξισμού», Άπαντα, τ. 30, σελ. 95.
2. Βλ. Β.Ι. Λένιν, «Για το σύνθημα των Ενωμένων Πολιτειών της Ευρώπης», Άπαντα, τ. 26, σελ. 360.
3. Βλ. Κ. Μαρξ, Το Κεφάλαιο, τ. 3, Αθήνα, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, σελ. 299-303.
4. Βλ. Β.Ι. Λένιν, «Ο ιμπεριαλισμός, ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού», Άπαντα, τ. 27, σελ. 429.
5. Βλ. Β.Ι. Λένιν, «Ο ιμπεριαλισμός, ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού», Άπαντα, τ. 27, σελ. 414, 405.
6. Βλ. Β.Ι. Λένιν, «Το επαναστατικό προλεταριάτο και το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης των εθνών», Άπαντα, τ. 27, σελ. 64.
7. Βλ. Β.Ι. Λένιν, «Κάλλιο λιγότερα και καλύτερα», Άπαντα, τ. 45, σελ. 402.
8. Βλ. Β.Ι. Λένιν, «Ο ιμπεριαλισμός, ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού», Άπαντα, τ. 27, σελ. 385.
9. Βλ. Β.Ι. Λένιν, «Ο ιμπεριαλισμός, ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού», Άπαντα, τ. 27, σελ. 389. Βλ. και Β.Ι. Λένιν, «Σχετικά με τη γελιογραφία του μαρξισμού», Άπαντα, τ. 30, σελ. 81, 112.
10. Βλ. Β.Ι. Λένιν, «Για το πρόγραμμα ειρήνης», Άπαντα, τ. 27, σελ. 279.
11. Βλ. Β.Ι. Λένιν, «Για τη χωριστή ειρήνη», Άπαντα, τ. 30, σελ. 186.
12. Για την τυπική ισοτιμία των υποκειμένων ως μορφή των καπιταλιστικών σχέσεων, βλ. Β. Λαπάγβεβα, Ζητήματα δικαίου στο Κεφάλαιο του Μαρξ, Αθήνα, Σύγχρονη Εποχή, 1986, ιδίως σελ. 43 επ. και Δ. Καλτσώνης, Δίκαιο, κοινωνία, τάξεις, Αθήνα, Σύγχρονη Εποχή, 2005, σελ. 54.
13. Βλ. Θ. Βερέμης, Βαλκάνια (από τον 19ο αιώνα στον 21ο αιώνα – δόμηση και αποδόμηση κρατών), Αθήνα, Πατάκης, 2004, σελ. 134.
14. Βλ. Β.Ι. Λένιν, «Προσχέδιο θέσεων έκκλησης προς τη Διεθνή σοσιαλιστική επιτροπή και προς όλα τα σοσιαλιστικά κόμματα», Άπαντα, τ. 30, σελ. 282.
15. Βλ. Γ. Κατρούγκαλος, «Το “παρασύνταγμα” του Μνημονίου και ο άλλος δρόμος», Νομικό Βήμα, Φεβρουάριος 2011, προσβάσιμο στο www.greek-critical-legal.blogspot.com.
16. Βλ. Σ. Μαυρουδέας, «Το ελληνικό κράτος και το ξένο κεφάλαιο στην οικονομική κρίση», προσβάσιμο στο www.kratoskaidikαιο.blogspot.com.
17. Βλ. Β.Ι. Λένιν, «Σχετικά με τη γελιογραφία του μαρξισμού», Άπαντα, τ. 30, σελ. 128.
18. Βλ. αναλυτικότερα Δ. Καλτσώνης, «Η αναγκαιότητα Συντακτικής Συνέλευσης και η ολοκλήρωση του κύκλου της μεταπολίτευσης», σε Δ. Καλτσώνης (επιμ.), Η Συνταγματική αναθεώρηση του 1975 (κατ' άρθρο κυβερνητικά σχέδια και τροπολογίες κομμάτων και βουλευτών), Αθήνα, Ξιφαράς, 2011, σελ. 7-14.
19. Βλ. Β.Ι. Λένιν, «Σχετικά με τη γελιογραφία του μαρξισμού», Άπαντα, τ. 30, σελ. 112.
20. Βλ. Β.Ι. Λένιν, «Η σοσιαλιστική επανάσταση και το δικαίωμα αυτοδιάθεσης των εθνών», Άπαντα, τ. 27, σελ. 270 και του ίδιου, «Για το πρόγραμμα ειρήνης», Άπαντα, τ. 27, σελ. 275.
21. Βλ. Β.Ι. Λένιν, «Σχετικά με τη γελιογραφία του μαρξισμού», Άπαντα, τ. 30, σελ. 127.
22. Βλ. Κ. Μαρξ, Ο εμφύλιος πόλεμος στη Γαλλία, Αθήνα, Σύγχρονη Εποχή, 2000, σελ. 77.
23. Βλ. Β.Ι. Λένιν, «Τα αποτελέσματα της συζήτησης για την αυτοδιάθεση», Άπαντα, τ. 30, σελ. 34.
24. «Και ο καπιταλισμός και ο ιμπεριαλισμός ... αναπτύσσονται κάτω από οποιοσδήποτε πολιτικές μορφές, υποτάσσοντάς τες όλες. Γι' αυτό είναι ριζικά λαθεμένο από θεωρητική άποψη να λέει κανείς ότι “δεν είναι πραγματοποιήσιμη μια από τις μορφές και μια από τις διεκδικήσεις της δημοκρατίας»» βλ. Β.Ι. Λένιν, «Τα αποτελέσματα της συζήτησης για την αυτοδιάθεση», Άπαντα, τ. 30, σελ. 23.

25. Βλ. Β.Ι. Λένιν, «Τα αποτελέσματα της συζήτησης για την αυτοδιάθεση», Άπαντα, τ. 30, σελ. 35.

26. «Οι πολιτικοί μετασχηματισμοί προς μια πραγματικά δημοκρατική κατεύθυνση κι ακόμη περισσότερο οι πολιτικές επαναστάσεις ... πλαταίνουν τη βάση της (ενν. της σοσιαλιστικής επανάστασης - ΔΚ), εντάσσουν στο σοσιαλιστικό αγώνα νέα στρώματα μικροαστών», βλ. Β.Ι. Λένιν, «Για το σύνθημα των Ενωμένων Πολιτειών της Ευρώπης», Άπαντα, τ. 26, σελ. 359. «Το προλεταριάτο δεν μπορεί να πραγματοποιήσει τη σοσιαλιστική επανάσταση, αν δεν προετοιμάζεται γι' αυτή με τον αγώνα για δημοκρατία», βλ. Β.Ι. Λένιν, «Σχετικά με τη γελοιογραφία του μαρξισμού», Άπαντα, τ. 30, σελ. 128.

